

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

**OPROEP VAN DE VCAS AAN DE PROCUREUR-GENERAAL BIJ DE HOGE RAAD
TOT HET VERRICHTEN VAN ONDERZOEK EX ART. 122 RO MET BETREKKING
TOT OBSERVATIES VAN EN OPVRAGEN INFORMATIE OVER ADVOCATEN
GEDURENDE HUN BEROEPSUITOEFENING**

1. De zoektocht naar de ‘meest gezochte verdachte van Nederland’ vormde volgens het Openbaar Ministerie de rechtvaardiging voor het schaduwen van twee advocaten gedurende hun werkzaamheden en het opvragen van vluchtgegevens van één van hen, aldus hoofdofficier van justitie Lucas afgelopen vrijdag 21 augustus in Op1. Dat schaduwen gebeurde in Nederland en, door de autoriteiten daar, in Dubai.
2. ‘Meest gezochte verdachte van Nederland’ is een wat dubieus (gelegenheids)predicaat. Dat label kan met weinig moeite op andere ‘meest gezochte’ verdachten worden geplakt. Enkelen van de 21 op de Nederlandse Opsporingslijst gezochte personen (<https://www.politie.nl/gezocht-en-vermist/nationale-opsporingslijst?page=1>) kan immers bezwaarlijk de twijfelachtige eer worden ontzegd te moeten concurreren met de reputatie van de verdachte waarover het hier gaat. Zo is er nog een voortvluchtige medeverdachte die van betrokkenheid bij meerdere liquidaties wordt verdacht en voor wiens aanhouding de beloning onlangs is verhoogd naar € 30.000,-. Is hij de volgende ‘meest gezochte verdachte van Nederland’? Of wat te denken, als we het aantal mensen dat de dood heeft gevonden als criterium gebruiken, van de vier mannen die worden verdacht van betrokkenheid bij de levensbeëindiging van 298 inzittenden van MH17? Het gevolg van hun vermeende handelen overtreft met een factor 46 dat van die volgens het Openbaar Ministerie ‘meest gezochte verdachte van Nederland’, die ervan wordt verdacht bij zes moorden betrokken te zijn geweest. Alle redenen derhalve om hen, nu de volgens het Openbaar Ministerie ‘meest gezochte verdachte van Nederland’ is gearresteerd, als de volgende ‘meest gezochte verdachten van Nederland’ aan te merken. En de opsporingsinstanties daarmee, in de redenering van het Openbaar Ministerie, ruim

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

baan te geven voor het observeren en het achterhalen van vluchtgegevens van hun advocaten of van advocaten die hen mogelijk rechtsbijstand zouden kunnen gaan verlenen.

3. Kennelijk leeft binnen het Openbaar Ministerie de opvatting dat als een verdenking maar ernstig genoeg is, het doel de middelen heiligt. Dat is een misvatting.
4. Er leven binnen het Openbaar Ministerie nog meer misvattingen. Zo vertelde de hoofdofficier van justitie in datzelfde programma dat ‘in alle omstandigheden de mogelijkheid bestaat een advocaat te volgen’. Dat staat volgens hem in het Wetboek van Strafvordering en hij noemde in dat verband ook nog de Aanwijzing toepassing opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen advocaten. Verder stelde hij dat ‘lokaliseren is uitgesloten van extra bescherming’.
5. De hoofdofficier van justitie doelt met die ‘extra bescherming’ kennelijk op de bescherming die het verschoningsrecht van de advocaat biedt. Dat verschoningsrecht is gekoppeld aan de geheimhoudingsplicht die de advocaat heeft. Als de advocaat die schendt is hij strafbaar op grond van art. 272 Wetboek van Strafrecht. Beide, geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht, dienen een goede beroepsuitoefening en zijn wezenlijk om het recht op een eerlijk en onafhankelijk proces, zoals dat is neergelegd in art. 6 EVRM, te kunnen garanderen.¹ De kern ervan is gelegen in het algemeen maatschappelijk belang dat iedere rechtzoekende zich zonder vrees en zonder voorbehoud tot een advocaat moet kunnen wenden om zijn rechtspositie te kunnen bepalen en eventueel een verdediging voor te bereiden.² Inbreuken op het verschoningsrecht zijn, behoudens in de gevallen waarin dat wettelijk is geregeld³, niet toegestaan. Het EHRM heeft bovendien uitgemaakt, naar aanleiding van zaak die

---

¹ Zie het proefschrift van N.A.M.E.C. Fanoy, ‘De geheimhoudingsplicht en het verschoningsrecht van de advocaat’, p. 81

² HR 1 maart 1985, *NJ* 1986, 173 (ECLI:NL:HR:1985:AC9066), m. nt. WLH onder HR 25 oktober 1985, *NJ* 1986, 176 (Notaris Maas- beschikking), HR 07 juni 1985, *NJ* 1986, 174

³ Zie bijv. art. 98 Sv

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

de doorzoeking van een advocatenkantoor en de inbeslagneming van stukken aldaar betref, dat de bescherming van het beroepsgeheim van de advocaat noodzakelijk is voor de vertrouwensrelatie tussen advocaat en cliënt en een uitwerking is van het recht van de cliënt van de advocaat om niet aan zijn eigen veroordeling te hoeven meewerken.⁴ In een andere zaak erkent het EHRM de bijzondere status van de relatie tussen advocaat en client ten behoeve van het algemeen maatschappelijk belang van eenieder om met het oog op het verkrijgen van juridische bijstand of juridisch advies vrij en onbelemmerd met een advocaat te kunnen communiceren.⁵

6. Als advocaten op pad gaan om een rechtzoekende te bezoeken, heeft een observatie door opsporingsinstanties van dat bezoek en de reis daarnaar toe onmiskenbaar tot gevolg dat die betreffende rechtzoekende – zo hij van die observatie weet heeft, deze kan vermoeden of er rekening mee moet houden – *vrees* kan hebben, bijvoorbeeld dat zijn verblijfplaats bij die instanties bekend wordt, en *voorbehouden* moet maken, dat wil zeggen maatregelen moet treffen om, voor zover dat kan, de plaats, het gesprek en de deelnemers vertrouwelijk te doen zijn. Maar het is nog waarschijnlijker dat deze rechtzoekende zich onder die omstandigheden niet eens meer tot een advocaat *dúrf*t te wenden. Van een *vrije en onbelemmerde* communicatie met een advocaat ter verkrijging van juridische bijstand of juridisch advies kan dan geen sprake meer zijn en is schending van artikel 6 EVRM een feit. De boude stelling van de hoofdofficier van justitie dat ‘in alle omstandigheden de mogelijkheid bestaat een advocaat te volgen’ is dan ook een misvatting.

7. En anders dan de hoofdofficier van justitie ons wil doen geloven, staat dat ook niet in het Wetboek van Strafvordering en vloeit dat evenmin voort uit de Aanwijzing toepassing opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen advocaten. Uit de redenering die hij gebruikt volgt, dat hij meent dat een advocaat die voornemens is een andere

---

⁴ EHRM 24 juli 2008, NJ 2009, 508, m.nt. T.M. Schalken (André c.s. v. France, appl.no 18603/03, § 41)

⁵ EHRM 25 maart 1992, nr. 13590/88, § 46 (Campbell v. The United Kingdom,)

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

(verdachte) persoon dan zijn bij die opsporingsdiensten bekende client te bezoeken, daarmee een 'burger' wordt die aan een (stelselmatige) observatie - inclusief het opvragen van daartoe benodigde informatie van een luchtvaartmaatschappij - mag worden onderworpen. Nog daargelaten het feit dat dit voornemen bij de betreffende advocaten onvoldoende is vastgesteld, is de stelling dat een advocaat die zich op pad begeeft in het kader van zijn beroepsmatige werkzaamheden verandert in een burger al naar gelang het object van die beroepsmatige werkzaamheden, onjuist. Hij verricht die werkzaamheden altijd als advocaat. Het maakt niet uit of degene die hij gaat bezoeken zijn client is of iemand anders. Hij gaat niet voor zijn lol op pad.

8. Slechts in gevallen van grote uitzondering, bijvoorbeeld als de betreffende advocaat zelf ook verdachte is en het bezoek in het kader criminele activiteiten geacht moet worden plaats te vinden, zal dit anders zijn. Dan bieden het Wetboek van Strafvordering en, meer in het bijzonder, de Aanwijzing toepassing opsporingsbevoegdheden en dwangmiddelen advocaten mogelijkheden om geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht te doorbreken. Daarvan is hier echter, zo wordt door de hoofdofficier van justitie zelf ook erkend, nadrukkelijk geen sprake.
9. Verder is van belang te constateren dat het verschoningsrecht de geheimhoudingsplicht volgt. Dit betekent dat telkens wanneer een uitzondering wordt gemaakt op de geheimhoudingsplicht, tevens de grond voor het verschoningsrecht komt te vervallen.⁶ Omgekeerd geldt hetzelfde: er is geen verschoningsrecht als daartegenover niet ook een geheimhoudingsplicht staat. Als de stellingen van de hoofdofficier van justitie juist zouden zijn, te weten dat het verschoningsrecht niet geldt voor het kunnen volgen van een advocaat en dat het lokaliseren van een verdachte van de extra bescherming is uitgesloten, dan zou dat tot gevolg hebben dat de advocaat voor die gevallen ook geen geheimhoudingsplicht meer heeft. Dat zou betekenen dat in dat geval opsporingsdiensten naar bijvoorbeeld het doel van zijn reis

---

⁶ Kamerstukken II 2011-2012, 32 382, nr. 10, p. 51

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

zouden kunnen vragen. Dat doel kan zijn het bezoeken van een eigen cliënt, iemand die nog geen cliënt is maar dat wel wil worden, iemand die een verklaring kan afleggen die voor de verdediging van een cliënt van belang kan zijn of iemand en/of een plaats die om welke willekeurige andere reden van belang kan zijn voor de te voeren verdediging. Het ontkennen van het bestaan van een verschoningsrecht zou er zelfs toe kunnen leiden dat een advocaat verplicht zou kunnen worden, wanneer hij daar door een rechter naar wordt gevraagd, die vragen op straffe van gijzeling te beantwoorden. Een verplichting om in die gevallen te spreken is echter niet verenigbaar met de strekking van de geheimhoudingsplicht en stelt de advocaat bovendien bloot aan strafrechtelijke vervolging. Geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht worden daarmee lege hulzen.

10. Uit reacties vanuit de advocatuur op de handelwijze van het Openbaar Ministerie is op te maken dat men zich ernstig zorgen maakt over het gevaar dat vanuit criminele hoek zou dreigen als de advocaat op deze wijze tot instrument wordt gemaakt van de opsporende en vervolgende instanties. In het licht van het eerdere gewelddadig overlijden van onze collega Derk Wiersum en recente bedreigingen van advocaten is die vrees begrijpelijk. We kunnen alleen maar hopen dat de toekomst uitwijst dat die zorg niet terecht zal zijn.
11. Een acute zorg betreft ondertussen de wijze waarop, naar nu blijkt, het Openbaar Ministerie in het geheim opereert. Daarbij geeft het er, tot in de hoogste echelons⁷, blijk van niet terug te deinzen voor het met schending van voor het functioneren van de rechtsstaat essentiële waarborgen misbruiken van nietsvermoedende advocaten voor het werk dat het zelf zou moeten doen: opsporen. In deze zaak heeft het volgen van advocaten niet tot het kennelijk gewenste resultaat geleid, maar vragen die zich onmiddellijk opdringen zijn: in hoeveel zaken is bij de opsporing van eenzelfde

---

⁷ <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2020/08/21/reactie-college-van-procureurs-generaal-over-observeren-advocaten-in-zoektocht-naar-ridouan-t>

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

methode gebruik gemaakt? Wie heeft daartoe besloten/opdracht gegeven? Is het voorgekomen dat de opsporing daardoor inderdaad is gefaciliteerd? Is hier sprake van een patroon?

12. Er is sprake van een groot zwart gat: het Openbaar Ministerie is namelijk óók van mening dat het observeren van advocaten niet hoeft te worden geverbaliseerd én dat daarover geen verantwoording hoeft te worden afgelegd. Dit vanuit de misplaatste idee dat het gaat om ‘opsporingsmiddelen die buiten de zaak staan’ en ‘geen deel uit maken van het dossier op de zitting’ omdat het gaat om ‘inspanningen die wij ons getroost hebben om deze verdachte aan te houden’, om hoofdofficier van justitie Lucas in datzelfde programma maar weer eens te citeren.
13. Die opvatting van het Openbaar Ministerie is in strijd met art. 132a Sv en art. 152 Sv. Art. 132a Sv bepaalt dat onder ‘opsporingsonderzoek’ moet worden verstaan ‘elk onderzoek onder gezag van de officier van justitie dat is gericht op het nemen van strafvorderlijke beslissingen’. Het doel van het observeren van deze advocaten was de lokalisering en vervolgens aanhouding van een verdachte in het reeds lopende opsporingsonderzoek. Die ambtshandeling is derhalve het gevolg van een strafvorderlijke beslissing (lokalisering) en het was de bedoeling dat die zou leiden tot een strafvorderlijke beslissing (aanhouding). Reeds daaruit kan blijken dat het een misvatting is dat sprake zou zijn van een ‘opsporingsmiddel dat buiten de zaak staat’. Daarnaast regelt art. 152 Sv dat ambtenaren van wat zij tot opsporing hebben verricht of bevonden, proces-verbaal opmaken. Daarvan kan worden afgezien onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie, zoals in lid 2 van dat artikel staat vermeld, maar blijkens de Memorie van Toelichting betreft dat het afzien op basis van algemene, niet zaaksgebonden, richtlijnen, aanwijzingen en instructies. Dat is hier niet van toepassing. Sinds de IRT-affaire weten we dat als uitgangspunt dient te gelden dat telkens proces-verbaal moet worden opgemaakt van alle onderzoeksresultaten

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

(vastlegging bewijsmateriaal) en van de toepassing van strafvorderlijke dwangmiddelen en andere bevoegdheden.⁸

14. Dat de observatie bij toeval naar boven is gekomen en dat bovendien wordt gemeend dat geen enkele verantwoording hoeft te worden afgelegd aan rechter, verdachte, advocaat noch maatschappij, baart ons grote zorgen. Het is ook niet het eerste optreden van het Openbaar Ministerie waarbij de grenzen van het toelaatbare worden overschreden. De affaires Poch en Van Laarhoven zijn nog vers in ons geheugen, evenals de aanleiding tot het rapport van de Commissie Fokkens.
15. Het is wel het eerste optreden waarbij, door zo prominent het beroepsgeheim van de advocaat aan te vallen, één van de fundamenteën onder onze rechtsstaat vandaan wordt gehaald. De door het Openbaar Ministerie gestelde ‘uitzonderlijke ernst van de zaak’ of ‘de meest gezochte verdachte van Nederland’ kan en mag daar nooit de reden voor vormen vanwege het simpele feit dat dan uiteindelijk geen enkel middel meer ongeoorloofd is.
16. Het Openbaar Ministerie is een machtig apparaat. De schade die bij misbruik van die macht aan de rechtsstaat en daarmee aan de maatschappij wordt toegebracht is te groot en te onherstelbaar om dit als incident te laten passeren.
17. Daarom wordt hierbij aan de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad als toezichthouder ex art. 122 RO een oproep gedaan, mede in het licht van de eerder door de minister van Justitie en Veiligheid geuite wens tot verscherping van het toezicht op het Openbaar Ministerie naar aanleiding van het rapport van de Commissie Fokkens⁹, om over te gaan tot een onderzoek teneinde te beoordelen of het Openbaar Ministerie bij

---

⁸ Kamerstukken II 2009/10, 32468, 3, p. 14 t/m 16 (Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de herziening van de regels inzake de processtukken, de verslaglegging door de opsporingsambtenaar en enkele andere onderwerpen (herziening regels betreffende de processtukken in strafzaken)

⁹ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/02/17/openbaar-ministerie-komt-onder-verscherpt-toezicht-a3990674>

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

de uitoefening van zijn taak de wettelijke voorschriften naar behoren heeft uitgevoerd. Wij realiseren ons daarbij dat het observeren heeft plaats gevonden in een zaak die thans onder de rechter is en dat gezegd zou kunnen worden dat voor een onderzoek ex art. 122 RO geen plaats is omdat die rechter zich daarover te zijner tijd moet buigen. De rechtstatelijke en maatschappelijke belangen die hier in het geding zijn overstijgen echter die zaak c.q. dat onderzoek terwijl het bovendien de vraag is in hoeverre een volle toetsing door de rechter van het onthulde optreden tot de mogelijkheden zal behoren, gelet op de jurisprudentie van de Hoge Raad met betrekking tot art. 359a Sv. Daar komt bij dat dit jaren kan gaan duren en die tijd hebben we, gelet op de ingrijpende gevolgen van het optreden, niet.

18. De constatering dat in Nederland en in het buitenland advocaten in een lopend strafrechtelijk onderzoek zijn geobserveerd en hun vluchtgegevens zijn opgevraagd heeft reeds door het enkele bekend worden daarvan vanaf dat moment gevolgen voor alle communicatie tussen rechtzoekenden en hun advocaten: die zal, in de wetenschap dat het Openbaar Ministerie van mening is dat in alle omstandigheden de mogelijkheid bestaat een advocaat te volgen, nooit meer zo vrij en onbelemmerd zijn als artikel 6 EVRM beoogt te garanderen. Dat en het bewust buiten het dossier houden van daarop betrekking hebbende ambtshandelingen verontrust ons dermate dat wij komen tot deze ongebruikelijke oproep. Het rechtvaardigt naar wij menen een onderzoek naar de vraag in welke mate het geheime optreden in deze zaak representatief is voor het onder leiding van het Openbaar Ministerie optreden van opsporingsdiensten in opsporingsonderzoeken dan wel daarbuiten en waarbij sprake is van observaties van advocaten en het vergaren van informatie waaruit hun bewegingen/verplaatsingen kunnen worden afgeleid, en meer in het bijzonder of het

VCAS

Vereniging van Cassatieadvocaten in Strafzaken

Openbaar Ministerie in verband daarmee de van toepassing zijnde wettelijke voorschriften naar behoren uitvoert.

Het bestuur van de VCAS,
namens deze,

Jacqueline Kuijper (voorzitter)